

1772). — 29. Dež. glav. Nav. S/5 (27. 9. 1767, 16. 10. 1767, 19. 11. 1767), S/4 (23. 4. 1767). — 30. Despot M., Historija trgovačkih putova između Rijeke i zaledja u XVIII i XIX stoljeću, Rijeka, zbornik, Zagreb 1953, 126. — Dež. glav. Nav. S/2 (29. 4. 1766, 7. 5. 1766, 4. 6. 1766, 25. 8. 1766, 10. 4. 1766, 6. 5. 1766, 28. 5. 1766), S/5 (3. 4. 1771, 17. 6. 1771, 5. 7. 1771), S/3 (16. 3. 1766, 18. 9. 1767, 25. 9. 1767, 16. 10. 1767, 15. 7. 1767), S/1 (17. 6. 1765), S/9 (2. 1. 1780). — 31. Dež. glav. Nav. S/4 (11. 8. 1768, 5. 5. 1768, 30. 3. 1768, 4. 12. 1770). — 32. Dež. glav. Nav. S/9 (februar 1780, marec 1780), S/5 (3. 4. 1771), poročila špediterjev za posamezna

četrtletja. — 33. Dež. glav. Nav. S/1 (12. 8. 1762, 13. 8. 1762, 24. 1. 1764), poročila prejemnikov vodne mitnine za l. 1762—1778. — 34. Dež. glav. Nav. S/4 (3. 2. 1770). — 35. Dež. glav. Nav. S/5 (4. 6. 1772). — 36. Dež. glav. Nav. S/2 (31. 12. 1766, 11. 11. 1766). — 37. Dež. glav. Nav. S/10, Ilwof F., Flussregulierungen und Wasserbauten 1772—1774, Archiv für österreichische Geschichte 97, 1909, str. 521 do 538. — 38. Dež. glav. Nav. S/5 (4. 6. 1772), S/9 (marec 1780, 22. 6. 1779, 11. 2. 1780, 16. 2. 1780, 5. 3. 1780, 11. 3. 1780, 7. 4. 1780, 5. 8. 1780), Stan. A fasc. 585 (30. 5. 1778, 25. 2. 1779). — 39. Dež. glav. Nav. S/10 (14. 5. 1781, 15. 5. 1781).

FRANCOSKA REVOLUCIJA, NAPOLEON IN SLOVENCİ

BRANKO REISP

Ob 175-letnici začetka francoske revolucije

Pred 175 leti se je v Parizu začela meščanska revolucija, ki je v Franciji, tedaj najrazvitejši državi, odpravila fevdalni sistem v celoti in odprla pot za razvoj v kapitalistični družbeni sistem. Dne 14. julija 1789 — ta dan še danes praznujejo v Franciji kot nacionalni praznik — so pariški revolucionarji zavzeli utrjeno ječo Bastiljo. V avgustu je francoska narodna skupščina odpravila kmečko podložništvo, sprejela »deklaracijo o človeških in državljskih pravicah«, ki je uzakonila načelo, da so vsi ljudje po rojstvu svobodni in enakopravni, in še vrsto drugih zakonov, ki so bili nato dobrih sto let — do Oktobrske revolucije — osnova meščanskega družbenega reda. Revolucija pa je šla še dalje. Odpravljeno je bilo kraljestvo, proglašena republika in kmalu nato je bil kralj tudi obglavljen.

Vsi ti dogodki se s svojimi posledicami niso omejili le na Francijo, ampak so v kratkem času vplivali v vsej Evropi. Evropski vladarji so hoteli z vojaško akcijo zadušiti žarišče revolucije. Začela se je vrsta vojn, ki so se končale šele po triindvajsetih letih. Te vojne pa je izkoristil za svoj dvig tudi mož, ki je močno vplival na naslednji dve desetletji evropske zgodovine, francoski general, prvi konzul francoske republike in nato cesar — Napoleon Bonaparte. Tedaj je tudi slovenski narod prvič v svoji zgodovini prišel v neposreden stik s Francozi.

V času, ko so navedeni dogodki pretresali Francijo, ko so se naši ljudje pod avstrijskimi vojaškimi zastavami že udeleževali bojev ob francosko-nemški meji, si je slovenski kmet kot pretežni del naroda po reformah Marije Terezije in Jožefa II. precej izboljšal svoj družbeni in gospodarski položaj, del inteligence pa je začel akcijo za prerod domačega jezika in narodnosti. Mož,

ki mu gre hvala, da je po dvesto letih mrtvila to akcijo sprožil, je bil oče Marko Pohl. Obogatil je slovenski knjižni seznam, ki je dotlej obsegal v glavnem le nabožno literaturo, z vrsto novih panog. Za njim so povzeli delo na kulturnem in znanstvenem polju pod vodstvom barona Žige Zoisa sposobnejši delavci.

Prav v prvem letu francoske revolucije smo Slovenci dobili naš prvi samostojno tiskani dramski tekst »Županovo Micko«, Antona Tomaža Linhartarja priredbo Richterjeve drame »Die Feldmühle«, naslednje leto pa Linhartovo priredbo Beaumarchaisove komedije »Veseli dan ali Matiček se ženi«. Obe igri, ki imata močne demokratične tendence, so uprizarjali v čitalniški dobi in kasneje in sta še danes živi klasični leposlovni deli.

Izpod Linhartovega peresa je tudi najpomembnejša knjiga slovenskega preroda »Poskus zgodovine Kranjske in drugih Južnih Slovanov Avstrije« (1788—1791). V tem delu je Linhart ugotovil, da Slovenci predstavljajo en narod, čeprav ga že stoletja dele in imenujejo po zgodovinskih pokrajinah, v katerih živi, v Kranjce, Vinde in podobno. To spoznanje je še enkrat potrdil Jernej Kopitar v znameniti »Slovnici slovenskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem« (1808). Vendar Linhart in Kopitar v zgoraj imenovanih delih še nista uporabljala imena Slovenec, slovenski, čeprav sta že imela jasne pojme o eksistenci in enotnosti slovenskega naroda. V razpravi okrog jezika, kjer je mnogo prispeval tudi Valentin Vodnik, pa so se poimenovanja in pojmi le izkristalizirali in od tedaj nosimo ime, ki je obveljalo — Slovenci.

Vreden naslednik Linhartu na prosvetnem polju je postal Vodnik. Izdajal je od leta 1795 do 1797 prvi slovenski poučno-zabavni

koledar »Veliko pratiko«, od leta 1797 do 1799 tudi prvi časnik v slovenskem jeziku »Lublanske novice«, leta 1806 pa je izdal prvo slovensko samostojno pesniško zbirko »Pesme za pokušino«. V času, ko smo dobili prvo skromno slovensko računico, Pohlinove »Bukuvce za rajtengo« (1781), je Jurij Vega, matematik slovenskega rodu in evropskega slovesa, izdajal v nemščini in latinščini svoja matematična predavanja in logaritme. Če povemo še, da smo dobili leta 1789 prvi slovenski gospodarski koledar, Antona Breznika »Večno pratiko od gospodarstva«, vrsto slovnice in slovarjev — vsak pisec se je namreč ukvarjal s pripravo teh osnovnih pripomočkov za pisanje in razvoj jezika — prve šolske knjige in nekaj knjig za kmeta, vidimo, da je bilo obdobje, tako pomembno za evropski razvoj, plodno tudi za naš narod.

Vojne, ki so se začele leta 1792 in so trajale do 1815, so na kulturni razvoj sicer vplivale, zavrle ga pa niso. Slabše so se odražale v gospodarstvu. V Avstriji so povzročile težke finančne krize. Izdajati so začeli slabši denar in množico bankovcev. Dvignili so se davki, posebej pa je bilo prebivalstvo prizadeto na tistem ozemlju, skozi katerega so napredovale ali se umikale vojaške enote. Po letu 1806 pa je še Napoleonova celinska zapora ohromila trgovino in prevoznitvo in je bilo manj zaslужka. Zato je že leta 1795 — v tem letu so v Parizu obglavili kralja Ludvika XVI. — potožil tkalec in pesnik Miha Andreaš iz Roža na Koroškem takole:

*Kje ste leta vi pokoja,
mirne leta, kam ste šle?
Le od žolda in poboja
sliši ino vidi se.*

*Na Francoskem se začelo,
dobro ve to vsaki sam;
kdaj, kako bo konec vzelo,
to je celo skrito nam.*

Še manj pokoja in miru je bilo leta 1797. Prejšnje leto je general Napoleon Bonaparte postal glavni poveljnik francoske vojske v Italiji in je v kratkem času odločil vojno v francosko korist. Njegove čete so spomladi leta 1797 prvič prišle v slovenske dežele. Prodirale so preko Primorske, Koroške in Kranjske proti Dunaju in se ustavile globoko na Štajerskem, pri Leobnu, kjer je bilo sklenjeno premirje. Zaradi avstrijske propagande je vladal velik strah pred francoskimi revolucionarji, zato so si skušali Bonaparte in njegovi generali z obzirnim ravnanjem zavarovati hrbet pri prodiranju v osrčje Avstrije. V primer nekaj stavkov iz razglasa generala Bernadotta, ki je 31. marca zasedel Ljubljano, Bernadotte — kasneje je postal švedski kralj — je Kranjcem govoril:

*De Francozi naprej gredo, ni namejneno,
ne na vaše peršone, ne na vaše premoženje:
Oni vošijo, oni očjo de bi vi v miru, inu
brez straha dobičke vašiga dela, inu vaših
trudov vživati mogli. ... Naši soldatje bodo
ojstro v svoji dolžnosti deržani, de nebodo
obdivjanim premagavcam enaki, našo zader-
žanje inu perludnost vas bo moglo previzati,
de mi čez nadloge, katere vojska seboj per-
nese, zdihujemo; mi jih bomo ložji sturili:
pridite, inu ne zapustite vaše ogniša.*

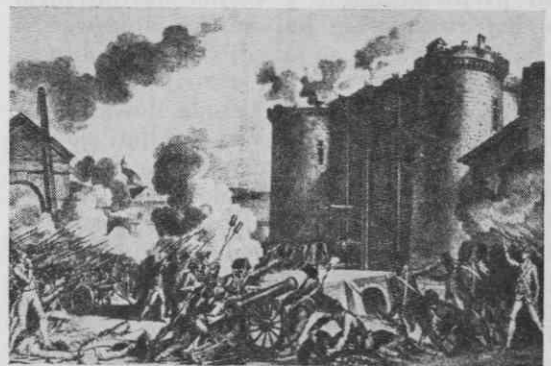
Napoleon pa je v razglasu, ki ga je 1. aprila 1797 iz Celovca naslovil »na Krajnce«, ubral še druge besede politične propagande:

*Krajnci! jest vem, vi sovražite, koker mi,
Engelendarje, to ludstvo, katero le samo
skuz leto vojsko dobiček jima, tudi vaše mi-
nistre njih najemnike.*

*Mi se že sicer skuz 6, Lejt vojskujemo, al
mi vemo, de volja tih zalih Ogrov, tih pamet-
niših Dunejčanov, inu vas dobroserčnih
Krancov na letim nima dopadajenja.*

*Al pozabimo na Engeland, na ministre
Cesarske bodimo perjатели: Francosko soj-
bodstvo bi sicer jimelo pravico z vami ko-
ker premagavic okrog hoditi; al ena zastop-
nost, katera nas jima na sproti vezati, jima
vse to na stran postaviti: vi se ne bote v eno
vojsko mešali, v katero vi ne pervolite, vi
bote nam živež perpravili, kateriga smo mi
potrebni: jest pač očem vašo vero, zader-
žanje, vaše premoženje varvati. Vam ne bom
nobeniga Kontribuciona naložil...*

Po sklenitvi leobenskega premirja so se francoske vojske spet vračale v Italijo. Dne 28. aprila je pripotoval v Ljubljano tudi Napoleon, se ustavil v škofijski palači in še isti dan odpotoval dalje proti Trstu. Za Francozi so prihajale avstrijske čete. Tako je bilo prvo srečanje slovenskega in francoskega naroda. V jeseni se je s campofor-

Padec Bastilje 14. julija 1789

mijskim mirom ta vojna končala, vendar mir ni trajal dolgo.

Francoska vojska je prišla drugič v naše kraje leta 1805, ko je Napoleon — medtem je postal cesar — Avstrijo tretjič premagal. Vojna se je odločila 2. decembra, na obletnico Napoleonovega kroñanja, v tako imenovani »bitki treh cesarjev« pri Slavkovu na Moravskem, ko je Napoleon premagal avstrijskega in ruskega cesarja. Ta izredno hitra napadalna vojna je trajala le slabih pet mesecev. Vojaških magacinov ni bilo, zato so si morali francoski poveljniki preskrbeti vse potrebno za svoje čete na ozemlju, skozi katerega so napredovali. To je pomenilo težko breme za prebivalstvo, deželam pa je bila naložena še posebna vojna dajatev — kontribucija.

Po določbah miru v Bratislavi je Francija dobila Istro in Dalmacijo, pol leta kasneje pa so Francozi zasedli dotlej samostojno dubrovniško republiko in jo podredili svoji upravi. Francozi poslej niso prihajali k nam le na svojih vojnih pohodih, ampak so postali gospodarji dela naše zemlje. Priznati pa je treba, da se je njihova uprava zelo trudila gospodarsko in kulturno dvigniti Dalmacijo in Istro, ki ju je beneška vlada več stoletij zanemarjala. Dalmacija, Istra in Dubrovnik pod francosko upravo so zametek nove politične tvorbe — Ilirskih provinc, ki so jih Francozi ustanovili na naših tleh čez nekaj let.

Avstrijski vladajoči krogi so se takoj po tretjem porazu začeli pripravljati na četrti obračun z Napoleonom. Ker avstrijska redna vojska dotlej ni žela vojaških uspehov, so ustanovili še posebno vojaško formacijo — deželno obrambo, z namenom, naj se boj proti Francozom bolj opre na širše ljudske plasti. Za zgled so jim služili tudi uspešni boji Špancev s Francozi. V brambovskih bataljonih naj bi služili obvezniki, ki so bili oproščeni redne vojaške službe, in prostovoljci. Vadili naj bi se ob nedeljah, kasneje pa so uvedli neke vrste orožne vaje. Da bi šli preprosti ljudje z večjim navdušenjem v boj za interese habsburške dinastije in vladajočih slojev, so razvili živahno politično propagando in vzbujali avstrijski patriotizem. Če naj bi ta propaganda dosegla svoj namen, so morali pri nas uporabljati slovenski jezik, kar ni bilo brez pomena za razvoj narodno-prerodne akcije. Slovenski jezik se tu ni uporabljal le kot sredstvo verske in šolske vzgoje, temveč uradno na političnem področju. Slovensko govoreči podložniki so predstavljali za vladajoče kroge političen faktor, ki naj bi jim služil za dosego njihovih ciljev. Izdajajo se slovenski nagovori na brambovce, dnevna povelja, prevede se

avstrijski vojaški zakonik, največ uspeha pa so si obetali od navdušujočih pesmi — koračnic, ki so jih Vodnik in drugi na ukaz vlade prevajali v slovenščino. Prevode so v drobnih, danes že redkih knjižicah, razširjali med ljudmi.

V ilustracijo te propagande del predgovora k Vodnikovim prevodom brambovskih pesmi in nekaj verzov:

Zdaj je na tim, al čmo biti, kar smo bili, al bomo v nič. Zdaj nič ne pomaga nevarnost skrivati, ampak je treba na ves glas reči: perpravmo se, dokler je čas, vadimo se v orožju; zdaj grede al za življenje al za smert.

Peli so nekidaj naši očaki, inu Turke pobiali; peli so, inu pod Sisek tekli Hasan Baša v Savo polopit; inu če je Turk do nas perderel, so ga pognali, de so komaj nektiri razbojniki svoje pete vnesli.

Pojite tedaj, lubi Slovenci, te pesmi, vne-majte se s petjam k pravimu junaštvu, k brambi našiga svetiga Cesarstva;...

Iz »Pesmi brambovske«:

*Če našga kaj prevzetniki
od nas bi hotli jmet,
mi, serčni radovolniki,
ih čmo nazaj podret.*

*Mi brambovci ne išemo
kralestva ptujga last,
za svoje se potegnemo
in za dužele čast.*

In verzi iz »Brambovske dobre volje«:

*Kar smo mi brambovci,
več nismo cagovci,
volje smo židane,
dobro nam je.*

*Pridte sovražniki,
pridte rozbojniki,
tepeni bodete,
vas je premal.*

Seveda ni ostalo le pri besedah in pesmih, gradili so utrdbe in se vsepovsod živahno pripravljali na novo vojno, ki se je res začela spomladi leta 1809. Slabo oboroženi in neizvežbani brambovci so v vojni kljub vsej propagandi odpovedali pred izvežbano in odlično vodeno Napoleonovo armado. Nič več sreče ni imela niti redna avstrijska vojska. Od pomladi do jeseni, ko se je vojna končala, so naši kraji preživeli nekaj hudih mesecev. Francoske čete so prodirale iz Italije in Dalmacije in hitele na sever proti

Dunaju, kjer je bil Napoleon in kjer so se vodile odločilne bitke. Za hrbtom Francozov so vdirale iz Hrvaške na Kranjsko in Primorsko avstrijske čete, in da bi bila zmeda popolnejša, so se upirali kmetje zaradi podpihovanja avstrijskih agentov in velikih vojnih davkov, ki so jih nakladali Francozi. Ti do sklenitve miru niso vedeli, da bodo pri nas ostali in so zato hoteli čimveč iztisniti iz dežele, preden odidejo. Šele s sklenitvijo miru v gradu Schönbrunn na Dunaju dne 14. oktobra 1809 in z ustanovitvijo Ilirskih provinc se je začelo obračati na bolje.

Isti dan, ko je Avstrija s schönbrunskim mirom izgubila tretjino svojega ozemlja, je Napoleon iz dela tega ozemlja ustvaril posebno politično tvorbo — Ilirske province. Obsegale so Goriško, Trst, Kranjsko z Istro, zahodno Koroško, Hrvaško na desnem bregu Save in že doslej francosko Istro, Dalmacijo, Dubrovnik in Kotor. Ime so province dobile po Ilirih, prvih po imenu znanih prebivalcev naših krajev, ki so jih mnogi, tudi Vodnik, imeli za prednike Južnih Slovanov.

Ustanovitev te državne tvorbe, ki je imela nenavadno zemljepisno obliko — segala je v ozkem pasu od Alp do Skadrskega jezera — so Napoleonu narekovali predvsem vojaški, gospodarski in politični razlogi. Avstriji je zaprl vzhodnoalpske prehode in ji onemogočil dostop na morje, Franciji pa je ustvaril kopno pot za trgovino z Bližnjim Vzhodom, ker ji je morsko pot zapirala angleška mornarica. Province so bile tako najvzhodnejši protiangleški člen v blokadni zapori Sredozemlja, prek njih pa je segal tudi francoski politični pritisk na Turčijo in Rusijo. Narodnostnega vidika Napoleon pri ustvaritvi te države ni upošteval, saj so bili v Iliriji Nemci iz Vzh. Tirolske in Koroške; Slovenci na Štajerskem in Hrvati na levem bregu Save so ostali pod Avstrijo.

V pozni jeseni leta 1809 se je začela nova država urejati. Razdeljena je bila na 6 civilnih in 1 vojaško provinco, katerim so načelovali intendanti, nižjim upravnim enotam — distrikom (okrožjem) poddelegati in comunam (občinam) župani (maire, syndic). Nad temi enotami je bila vlada Ilirskih provinc, ki je imela sedež v Ljubljani. Vladi je načeloval generalni guverner. Ilirija je imela v celem štiri guvernerje. Pomembnejša sta bila prva dva, maršal Auguste Marmont, ki si je s svojo vljudnostjo in izobraženostjo ter simpatijami za slovanska ljudstva brž pridobil prebivalstvo, in njegov naslednik general Henri Bertrand, pod čigar upravo se je močneje uveljavila francoska zakonodaja. V zadnjih mesecih obstoja provinc sta jih upravljala še Andoche Junot in Joseph Fouché.

Guvernerji so stanovali v ljubljanski škofijski palači, ki so jo razkošno uredili. Ljubljana je postala sedaj glavno mesto precejšnjega ozemlja. Guvernerjev »dvor«, na katerem so se zbirali tuji poslanci in funkcionarji francoske vlade, majhna kolonija francoskega uradništva, trgovci iz vzhoda, vse to je dajalo doslej mirni Ljubljani živahnejši videz. Novi gospodarji so skušali pridobiti plemstvo z odlikovanji in vojaškimi paradami, mladino s slovesnostmi in darili v šolah, ljudstvo pa s prirejanjem iger in plesov, z izleti s čolni po Ljubljanici, z obdarovanjem revežev in podobnim. Velike slovesnosti so bile zlasti na cesarjev rojstni dan in na obletnico kronanja.

Temeljite reforme so Francozi izvedli v javni upravi, sodstvu in prosveti. Čeprav fevdalna posest ni bila odpravljena, so odvzeli fevdalcem pravico sodstva nad podložniki in kmetom zmanjšali stare fevdalne dajatve za eno petino. Ti so morali sedaj plačevati zemljiški davek direktno državi. Ta novost se je ljudem močno vtisnila v spomin in so še dolgo imenovali davke kar »fronke«. Pred zakonom in sodiščem so bili izenačeni vsi državljani, uveljavil se je sistem splošne vojaške obveznosti, uvedla se je civilna poroka in druge pridobitve moderne uprave, ki so Ilirijo močno približale ureditvi Francije.

Zemljevid Ilirskih provinc

Oblasti so se trudile tudi, da dvignejo domačo industrijo in poživijo gospodarstvo. Gradili so ceste, ki so bile potrebne za razvoj tranzitne trgovine med Turčijo in Francijo. Zaradi kratkotrajnosti francoske vlade ta prizadevanja niso pokazala vidnejših rezultatov. Celinska zapora pa je našim krajem gospodarsko celo škodovala.

Uspešnejše je bilo reformno delo na šolskem področju. Nastale so nove osnovne šole in gimnazije. Ljubljana je prvič dobila univerzo, ki je delovala do odhoda Francozov v poslopju nekdanje gimnazije in liceja na Vodnikovem trgu. Ponovno smo dobili Slovenci univerzo šele leta 1919. V novo urejenih šolah so začeli v večji meri uvajati prirodoslovne predmete. Še pomembnejše pa je bilo, da so začeli poučevati v domačem — slovenskem jeziku. Vodnika je ta pridobitev tako navdušila, da je do konca ostal prijatelj francoske vlade. V zelo kratkem razdobju je pripravil in dal v tisk vrsto slovenskih šolskih knjig, ki so bile za začetek slovenskega pouka neobhodno potrebne: npr. učbenik slovenščine »Pismenost ali gramatika za prve šole«, vadnico francoskega jezika »Početki gramatike, to je pismenosti francoske gospoda Lhomonda«, osnovnošolski priručnik »Abeceda za prve šole« in druge.

Generacija mladine, ki je obiskovala te šole, je bila prežeta z novim patriotskim duhom, ki ji ga je navdihoval s svojimi knjigami in živo besedo njen profesor Vodnik. Prepričan je bil, da se pod francosko upravo začenja nova, boljša doba za slovenski narod. Zato ni brez razloga v »Iliriji oživljeni« zapel:

*Napoleon reče:
Ilirija vstan!*

Nastop nove generacije pa je izrazil v kritici iste pesmi:

*Duh stopa v Slovence
Napoleonov,
en zarod poganja
prerojen, ves nov.*

Novi vojni dogodki pa so ustavili uspešno začeto delo in prekržali upanje na boljšo prihodnost. Leta 1812 se je odpravil Napoleon z ogromno armado 600.000 mož v Rusijo — v njej so bili tudi ilirski polki. V ruskih prostranstvih in hudi zimi je armada propadla. Vrnila se ni niti desetina mož. Dvignili so se davki, gospodarska dejavnost je ohromela, vse je čakalo razpleta dogodkov. Naslednje leto so združeni nasprotniki, katerim se je pridružila tudi Avstrija, še enkrat udarili po oslavljenem Napoleonu. Istočasno, ko je bil Napoleon odločilno premagan v »bitki narodov« pri Leipzigu —

oktobra 1813 —, so avstrijske čete zasedale ozemlje Ilirskih provinc. Leta 1814 je propadlo Napoleonovo cesarstvo in končala se je skoraj četrtstoletna doba vojn, ki jih je sprožila velika francoska revolucija.

To nemirno in za našo zgodovino pomembno in prelomno obdobje je zapustilo precej sledov tudi v našem leposlovju. Že prva slovenska povest, Janeza Ciglerja »Sreča v nesreči« (1836) opisuje dogodivščine našega kmečkega človeka, ki se je kot Napoleonov vojak udeležil pohoda v Rusijo. Še bolj je približal to dobo naše zgodovine slovenskemu bralcu Josip Jurčič, ko je priredil Andreja Pajka »Spomine starega Slovenca« (1865). Spis je veren dokument o tem, kako je pohod na Moskvo leta 1812 in njegov polom doživel preprost slovenski človek. Znan je tudi Jurčič-Kersnikov roman »Rokovnjači« (1881). V roman je vpletena zgodba o napadu na francoske vojake, ki so prevažali vojaške blagajne skozi Črni graben pri Trojanah. Roman je bil kasneje celo dvakrat dramatisiran. Ilirske motive so obdelovali v leposlovju še Anton Aškerc, Fran Govekar, Miroslav Malovrh, Ivan Lah, Janez Trdina, Franc S. Finžgar in v zadnjem času (1959) Janez Jalen.

Trdoživ je bil spomin na čase francoskih vojn tudi med našim ljudstvom. Desetletja so ljudski umetniki slikali na panjske končnice motive iz te dobe: kmet ziblje Francoza, plačevanje davkov, skupine francoskih vojakov in drugo. Še danes, po stopetdesetih letih je živo ljudsko izročilo, ki govori o vojni, o prevozih za francosko vojsko, o vojnih blagajnah, o fronkih, o dobrih in slabih lastnostih novih gospodarjev, čeprav od takrat gospodari že peti rod. Lepše in zgovorneje pa nam izraža odnos preprostega Slovenca do Francoza in veliko človečnost naših ljudi, običaj iz Glinka pri Škofljici. V bližnjem gozdu sta pokopana v skupnem grobu francoski in avstrijski vojak, neki Hrvat. Še zdaj je navada, da vrže vsak, kdor gre tod mimo, smrekovo vejico na grob. Ko se nabere velik kup, ga zažgo — Francozu in Hrvatu v spomin.

Z obstojem Ilirije je bil del Slovencev odtrgan od stoletnega nemškega političnega in kulturnega vpliva. Praktično je bilo dokazano, da Slovenci lahko žive tudi izven avstrijskega državnega okvira. To dejstvo je bilo izrednega pomena za kasnejše slovenske politične načrte. Kljub vsem kompromisom je francoska vlada v Ilirskih provincah razvijala težnje, rojene iz francoske revolucije. Propad Ilirije je ta razvoj zavrl, toda ne uničil. Pod vplivom ideje o oživljeni Iliriji se je v revolucijskem letu 1848 porodila misel o Zedinjeni Sloveniji.